

Losoncz Miklós
egyetemi tanár
Budapesti Gazdasági Egyetem

**A tájékoztatás és a félretájékoztatás szerepe az Egyesült
Királyság EU-ból való kiválásában**

Prezentáció a Történelemtanárok Egylete
2024. október 5-i konferenciájára

Tartalom

- A brexittel kapcsolatos események összefoglalása
- Kommunikáció a brexit-kampányban
- A kampányba való külföldi beavatkozás
- Okok, magyarázatok
- Következmények, tanulságok
- Internetes források

A brexittel kapcsolatos események

- **2013. január 28.** - Cameron Bloomberg-beszéde
 - politikai ígéret, ha győz a Konzervatív Párt a következő választáson, akkor
 - referendum a kilépés és az EU-tagság újratárgyalt feltételek közötti fenntartása közötti választásról.
- **2015. május 7.** - Konzervatív győzelem a brit parlamenti választásokon.
- **2016. június 23.** - Referendum az EU-tagságról
 - 72%-os részvételi arány (33,6 millió szavazó),
 - a kilépés mellett 51,9% (1,26 millió fős többség), ellene 48,1%
 - a szavazásra jogosultak 37%-a voksolt a kiválásra, azaz a kisebbség.
 - Észak-Írország és Skócia a bennmaradásra, Anglia és Wales a kilépésre szavazott.
- **2017. március 29.** - A kilépésről szóló notifikáció benyújtása az Európai Tanácsnak.

Kommunikáció a brexit-kampányban

- A népszavazás bel-, azon belül pártpolitikai játszma, politikai hazardírozás volt, Cameron nem gondolta komolyan a kilépést.
- A brexit felszínre hozta a brit társadalom és gazdaság feszültségeit, megosztottságát.
- A kampányban nem volt egységes kormányzati stratégia, a kormány tagjai különböző álláspontot képviseltek a kilépésről (Boris Johnson koncepciót váltott, támogatóból ellenző lett.)
- A kilépést pártolók (UKIP, BJ, Vote Leave, Dominic Cummings stb.) leegyszerűsített, könnyen felfogható és hazug szlogenjeivel szemben az EU-ban maradás mellett kampányolók nehezen érthető, intellektuális érveket hangoztattak.

Kommunikáció a brexit-kampányban

- Az uniós intézmények és a BBC érthetetlen visszafogottsága a semlegesség és a be nem avatkozás jegyében.
- A referendum eredménye a kormányt is meglepte, nem volt terv a kilépésre.
- A kormány sodródott az eseményekkel, pótcselekvésként legfeljebb reagált az európai uniós intézmények javaslataira, valamint a pártpolitika és a közvélemény alakulására, de saját kezdeményezésre, az események aktív alakítására nem volt ereje és lehetősége.

A kampányba való külföldi beavatkozás

- A népszavazás előtti napokban a **Cambridge Analytica (CA)**, a **Strategic Communications Laboratories (SCL)** nevű, viselkedéskutatással, marketinggel és kommunikációval foglalkozó cég angol leányvállalata a Facebook „dark post” reklámtermékét felhasználva a címzetteknek a pszichológiai profiljukra szabott, az EU-ból való kilépés mellett érvelő üzeneteket juttatott el.
- Tudományos viták a befolyás hatékonyságáról:
 - Nehéz a politikai beállítottságot megváltoztatni.
 - Könnyebb szavazásra mozgósítani az elkötelezett választókat.

A kampányba való külföldi beavatkozás

- A kilépéspártiak a CA algoritmusára támaszkodva feltételezhetően több szavazót mozgósítottak, mint az EU-ban maradás hívei, ennek döntő szerepe lehetett a referendum kimenetelében.
- Erre közvetett bizonyítékok vannak.
- Személyi összefonódások:
 - A CA kapcsolatban volt a brit Konzervatív Párttal, a királyi családdal és a hadsereggel.
 - A CA egyes tulajdonosai a Konzervatív Párt legnagyobb donorjai között.
- A CA-hoz kapcsolódó AggregateIQ (korábban SCL Canada) segített a Vote Leave kampánynak kijátszani a kampányfinanszírozási törvényeket a brexitről szóló népszavazás idején.

A kampányba való külföldi beavatkozás

- A 2018. évi Facebook-Cambridge Analytica botrány után a CA beszüntette működését, de az SCL anyavállalat még létezik.
- 2022 decemberében a Facebook tulajdonosa, a Meta Platforms beleegyezett, hogy 725 millió dollárt fizessen annak a csoportos keresetnek a rendezésére, amely szerint a vállalat helytelenül osztotta meg a felhasználók adatait a CA-val.

A kampányba való külföldi beavatkozás

- A Brexitről való Twitter-beszélgetések egyharmadát botok (robotprogramok) generálták.
- A politikai anyagokat tweetelő botok 90%-a nem az Egyesült Királyságból működött, hanem túlnyomórészt Szentpétervárról.
- Az orosz befolyásra sok a közvetett bizonyíték, de nincs 100%-os igazolás.
- A CA a 2016. évi amerikai elnökválasztásba is beavatkozott.
- Mi lesz az idei elnökválasztáson?

Okok, magyarázatok

- A külföldi beavatkozás ténye mellett a fő kérdés az, hogy milyen körülmények tették azt lehetővé.
- A brit közvélemény tájékozatlan volt az EU-ról. Az Eurobarometer szerint ismereteinek szintje folyamatosan a legalacsonyabbak között volt az EU-tagállamok között.
- Post-truth (USA): az igazság utáni politika korszaka. Az objektív tények kevésbé befolyásosak a közvélemény alakításában, mint az érzelemre és a személyes meggyőződésre történő hivatkozás. Hangsúly az előítéleteken és a túlzott kételkedésen, igen erős érzelmi töltettel.
- Az internet által közvetített post-truth a brexit leírására is alkalmas.

Okok, magyarázatok

- **Bizalomhiány.** Egy 2019. évi közvélemény-kutatás szerint a megkérdezettek 76%-a nem bízik a miniszterekben, 74%-a a vállalati vezetőkben. Náluk csak az újságírók megítélése kedvezőtlenebb, a megkérdezettek 77%-a nem nagyon vagy egyáltalán nem bízik bennük.
- **Összeesküvéselméletek.** A Cambridge University és a YouGov közvélemény-kutató cég egy 2019. évi felmérése szerint a brit lakosság 60%-a hisz az összeesküvés-elméletekben. Az EU-ból való kilépést támogatók jobban, mint a bennmaradást pártolók.

Okok, magyarázatok, következmények

- A brexit hátrányos gazdasági következményeinek tudatosulása.
- Egy mostani referendumon a jogosultak 58:42, más felmérések szerint 60:40 arányban voksolnának az EU-ban való bennmaradásra
- Demográfiai ok: 2016-ban az idősebb generáció szavazott a brexitre, a fiatalok az EU-tagság fenntartása mellett álltak ki, a brexit támogatottsága az idő múlásával gyengül.
- A korábbi távozáspártiak véleményének megfordulása: az egykori brexit-pártiak 20 százaléka most már a kilépés ellen van.
- Mit jelent ez az EU és az Egyesült Királyság közötti kapcsolatokban?
- Gazdasági realitások: identitáspolitika gyengülésével az északír és a skót függetlenedési törekvések alábbhagytak.

Következtetések, tanulságok

- A brit esetnek vannak általánosítható tanulságai.
- Nőtt a közvélemény szerepe a politikai folyamatok és döntések befolyásolásában.
- A nem egyértelmű, következetlen, sőt zavaros kormányzati kommunikáció kedvező feltételeket teremt a külföldi beavatkozásra.
- A modern kommunikációs technikák a média közvetítésével ma sokkal inkább a manipulációt szolgálják és fejlesztik magas szintre, semmint a valóság megismerését.
- Az internet a brexit-kampányban alig kontrollálható propagandaeszköznek bizonyult antiintellektualizmussal és elitellenességgel párosulva.

Következtetések, tanulságok

- A külföldi beavatkozás rejtett volt, a 100%-os bizonyítás nehéz.
- A CA-hoz hasonló cégek veszélyeztetik a demokráciát.
- A referendum idején még nem volt mesterséges intelligencia, amely szintén felhasználható a választói magatartás befolyásolására. Új távlatok nyílnak a közvélemény befolyásolására?
- A közösségi média felhasználói jelenleg sem védettek kevésbé, mint 2016-ban voltak, éppen ellenkezőleg.
- A brexit negatív következményei miatt a közvélemény pálfordulása.

Internetes források

https://en.wikipedia.org/wiki/Cambridge_Analytica#cite_note-thetime-back-8

https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_interference_in_the_2016_Brexit_referendum

Film a brexitről: Háborúban mindent szabad <https://port.hu/adatlap/film/tv/brexit-haboruban-mindent-szabad-brexit-the-uncivil-war/movie-208238>

http://www.voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html

https://en.wikipedia.org/wiki/Vote_Leave

https://en.wikipedia.org/wiki/Dominic_Cummings

